

Szilágyi Ferenc

Az Érmellék, mint határ menti kistérség stratégiai értékelése és lehetséges jövőbeli státusza

Az Érmellék napjaink egyik legkarakteresebb határon túli magyar tájegysége. Geostratégiai szempontból Trianon óta számít határ mentinek, s ez a földrajzi pozíció ez idáig csak hátrányosan érintette az itt élő lakosságot. Az integrációs folyamatoknak köszönhetően a jövőben lehetőség nyílik az elszigeteltség oldására, a szomszédos magyarországi tájegységekhez való közeledésre és elsősorban az Érmellék és a történelmi vonzásközpont, Debrecen kapcsolatának az újraértelmezésére.

Kulcsszavak: Érmellék, Debrecen, integráció, identitás, önrendelkezés.

JEL-kód: R19, O10.

Témafelvetés: mitől más az Érmellék?

Az Érmellék, a Kárpát-medencei magyar tájrendszer egyik legismertebb határon túli egysége. Túlnyomó magyar lakossága révén a Csallóközzel, Gömörrel, Bereggel stb. együtt részét képezi az egységes magyar nyelvterületnek. Mint ahogyan az közismert, a jelenlegi magyar államhatár – a horvátországi és ausztriai szakaszok jelentős részét leszámítva – nem képez egyben nyelvhatárt is. Mindkét oldalán a magyar nyelv számít dominánsnak. Ez az anyaországot körülvevő gyűrű, külső periféria (*Süli-Zakar* 2003) ma már nyelvi szempontból nem egységes: Dunacsúnytól Gömörig folytonos, majd megszakad Kassától délre, Sátoraljaújhelytől azonban újra létezik és Nagyváradig szinte töretlenül öleli az anyaországot, majd innen szaggatottan jelentkezik Arad és Temes, valamint a Délvidék határain egészen Dél-Baranyáig (*Kocsis* 1992). Ezen a területen számos magyar jellegű táj létezik, a Mátyusföldtől Nógrádon és Ungon keresztül egészen Bácskáig, így felmerül a kérdés, hogy az Érmellék esete miben különbözik a többi tájegységétől, miért gondoljuk sokan, hogy itt reális lehetőség van valamilyen különleges területi státuszra az elérése is. Ez persze nem jelenti azt, hogy Felvidéken, Kárpátalján vagy akár a Bácskában ennek ne lenne realitása. Mindössze arról van szó, hogy méretéhez, súlyához viszonyítva az Érmellék esélyei kiemelkedőek egy ilyen folyamat végigviteléhez, helyzete különleges, a többi régiótól eltérő, és ennek elsősorban geostratégiai okai vannak.

A tisztánlátáshoz és az Érmellék különlegességének megértéséhez a teljes magyar államhatár, továbbá a határ menti vonzáskörzetek vizsgálata szükséges. Tény, hogy a jelenlegi választóvonal kijelölésekor sem etnikai, sem pedig vonzáskörzeti szempontokat nem vettek figyelembe. Míg a 20. században ennek a mindennapokban nem volt különösebb jelentősége, hiszen a határok valódi markáns választóvonalakként működtek, és távolságoktól függetlenül egyben vonzáskörzeti elválasztó szerepük is volt, addig napjainkban a határok légiesülésével esély mutatkozik a korábban létező kapcsolatok felújulására és határon átvélő gazdasági-kereskedelmi, sőt a jövőben talán adminisztratív tartalmú vonzáskörzetek kialakulására is.

Feltételezve, hogy közép- és hosszú távon a teljes magyar határszakasz légiesül, számos határon túli város szerezhet magyarországi „hátszínét”, illetve jó néhány anyaországi nagyváros juthat határon túli vonzáskörzethez. Magyarországi vonzáskörzete visszaépülhet ily módon, a Trianon előtt a középső urbanizációs gyűrűhöz tartozó történelmi regionális központoknak (*Süli-Zakar, Csüllög* 2003). Mint pl. Pozsony és Kassa felvidéki, Nagyvárad és Arad partiumi továbbá Szabadka (*Csüllög* 2004), illetve Eszék délvidéki városoknak. Számos hagyományosan alacsonyabb szintű központ, mint Révkomárom, Szatmárnémeti, Ungvár és Beregszász stb. szintén visszanyerheti régi vonzáskörzetét. Eközben határon túli „hódításai” lehetnek Győr, Esztergom, Salgótarján, Debrecen (napjainkban a legmarkánsabb magyarországi regionális központ)

(*Beluszky* 2003, *Süli-Zakar – Csomós* 2004), továbbá Békéscsaba, Gyula, Szeged, Pécs, Nagykanizsa, Szombathely és Sopron¹ stb. városoknak is.

Nagy kérdés, hogy ennek a folyamatnak nemzetstratégiai szempontból milyen következményei lehetnek. Feltételezésem szerint a magyarság kedvezőbb helyzetbe kerülhet ezáltal, mivel a határon túli és jelentősrészt már nem magyar többségű nagyvárosok csak gazdasági-kereskedelmi szerepkört lesznek képesek átvenni magyarországi határövezetek fölött, míg a magyar kisebbség révén a magyar vonzásközpontok kulturális központi funkciót is felvállalnak majd, és identitáserősítő szerepkörük is lesz². Remélhetőleg ez a kapcsolat nem lesz egyoldalú és a központok megerősödését is magával hozza majd. Nyitott kérdés továbbá, hogy ezek a potenciális vonzáskörzetek a valóságban, milyen területeket fednek majd le a jövőben. Ezeknek a modellezése nem történt még meg, a távolsági és gravitációs modellek alkalmazásával lenne erre lehetőség (*Bujdosó* 2003, *Pénzes* 2006).

Amennyiben a határ menti magyar lakosság elhelyezkedését is figyelembe vesszük, már némileg árnyaltabb képet kapunk. A legszámottevőbb magyar lakosság a Kisalföld felvidéki részén, Gömörben, Kárpátalján, a szatmári-érmelléki övezetben és a délvidéki Tisza-vidéken él. Ezen területek számos esetben nem esnek majd magyarországi vonzásközpont (kulturális-gazdasági) „védőszárnya” alá.

Figyelembe kell venni a határ két oldalán fekvő központok egymást részlegesen „leárnýékoló” hatását is. Ily módon már csak Győr, Esztergom, Salgótarján és Debrecen központi szerepe terjed majd ki számottevő magyar lakossággal bíró területre, de közülük csak az utóbbi lesz képes egy magyar tájegységet kvázi-teljesen befogni³. Ezáltal mintegy 100.000, túlnyomórészt magyar lakossal bővül Debrecen hinterlandja, és ezen a területen képes lehet a kulturális központ szerepet átvenni Nagyvárad és Szatmárnémeti városoktól, miközben az kétséges, hogy ezek ugyanerre képesek lesznek-e magyarországi településeken. Ez a keleti irányú terjeszkedés Debrecen esetében amúgy nem történelmi előzmény nélküli. A 20. század fordulóján Debrecennek, mint regionális központnak a hipotetikus vonzáskörzete kiterjedt Bihar vármegye egy részére, sőt Szatmár, Máramaros, Szilágy, Ugocsa és Bereg vármegyék területeire is (*Beluszky* 2003).

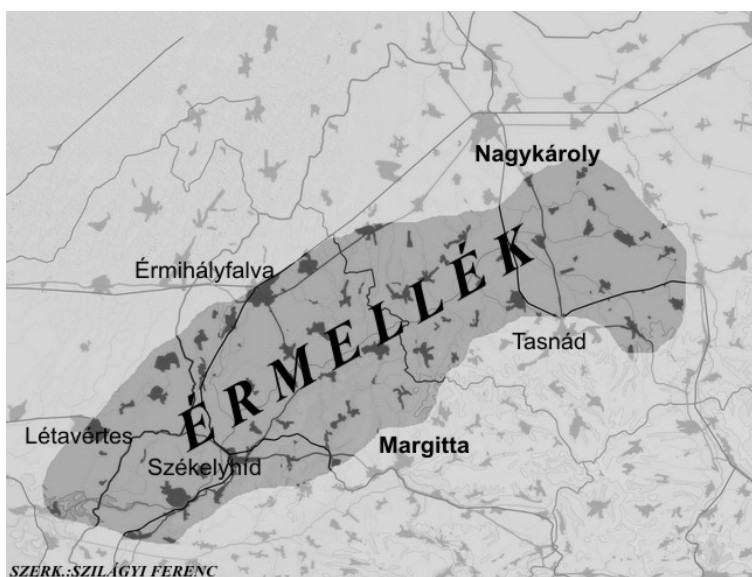
Érmellék – tájegység és identitás

Egy tájegység (ez esetben az Érmellék) fogalmának a meghatározása nem egyszerű feladat. Először is azokat a tényezőket kell átgondolni, amelyek „identitáshordozóak”, tehát magukban hordozzák valamilyen formában az illető terület lényegét. A kistérségek léte az identitás túlélésének a függvénye. Addig létezik egy tájegység, amíg élnek ott magukat a területtel azonosító emberek. Az identitás elenyészése a tájegység eltűnéséhez vezet, ez esetben neve kikopik a köztudatból (ilyenek a Partiumban például a Báródság és Kővárvidék) és történelmi tájegységgé válik (*Szilágyi* 2008).

¹ Ez utóbbi ugyanakkor Bécs szatellit településévé válhat.

² Jelentős határon túli magyar kisebbség híján Nagykanizsa, Szombathely és Sopron esetében ez nem lesz számottevő.

³ Győrnek csak a Csallóköz középső részére, Esztergomnak a valamikori Esztergom vármegye északi felére, Salgótarjánnak pedig a kisszámú észak-nógrádi magyar közösségre lehet hatása.



1. ábra: Az Érmellék konvencionális kiterjedése.

Forrás: Saját szerkesztés

Az Érmellék számára az identitás konzerválása létkérdés, hiszen ostromlott tájegységről van szó. A magyar tájszerkezet részeként alakult ki, de Trianon óta Románia része. A helyi románság (akár a régen itt élőkről, akár a telepesekekről beszélünk) nem alakított ki helyi öntudatot, ők egy sokkal kiterjedtebb területben (Bihar, jobb esetben Észak-Bihar; Berettyó-vidék, Körös-vidék, illetőleg Szatmár) gondolkodnak⁴. Úgy tűnik, hogy az Érmellék (1. ábra) esetében egyedül a magyar az identitáshordozó közösség, esetleges elsoványodása a kistáj fogalmának az eltűnését okozná (mint ahogyan ez pl. a Bihari-Erdőhát esetében történik). Eszerint az Érmellék első sorban nem területet, nem folyót vagy mocsarat, és még csak nem is embereket jelent, hanem a környezethez ragaszkodó emberi megnyilvánulásokat. Szerencsére tájegységünk létét még nem fenyegeti közvetlenül veszély (itt a bihari részre gondolok), köszönhetően a magyarok (és főleg a magyar nyelv) dominanciájának ezen a területen (a Partium legmagyarabb tájegységéről lévén szó), továbbá az érmelléki kezdeményezéseknek (helytörténészek, hagyományápolók, gyűjtők és az értékek megőrzésére fókuszáló befektetők). Mindezek ellenére a fenyegetésekkel is tisztában kell lennünk, elég, ha arra gondolunk, hogy a tájegységünk Szatmár megyei felében (mely valóban vegyes lakosságúvá vált) az érmellékiség fogalma már megkopott, és ezt az öntudatot a románok Tasnád és Károly környéki identitása veszélyezteti (mely ma már a magyarokra is átsugárzik) (Szilágyi 2008).

Az Érmellék identitáshordozó tényezőiként az alábbiak említhetők meg:

- egységes földrajzi táj: domborzati egység, vízrajzi egység, vízgyűjtő,
- néprajzi tájegység,
- történelmi-közigazgatási entitás
- intenzív áruforgalmi övezet (vásárvonal)
- borvidék
- határövezet

⁴ lásd: http://ro.wikipedia.org/wiki/Fi%C8%99ier:TransylvaniaEthnography_ro.png

Érmellék, mint földrajzi táj

Az Érmellék Románia és Magyarország határán, Hajdú-Bihar, Bihar és Szatmár megyék érintkezésénél kerül el. Tulajdonképpen egy 20-25 km széles és 60 km hosszú sáv, amely délnyugat-északkelet irányban húzódik. Az Érmellék fogalma elsősorban néprajzi jellegű, domborzati szempontból több egység alkotja: Ér-síkság (és folyosóvölgy), Délkelet Nyírség, Érhát (Érszöllősi-dombvidék), de szorosan érintkezik a Berettyó-síkkal és a Kraszna-síksággal is (Pop 2005, Berindei 1977). Tulajdonképpen vitatható, hogy a Körösök vagy a Szamos síkságának a részét képezi-e.

Vízrajzi szempontból szinte teljesen az Ér vízgyűjtő területével azonosítható, mely a Körösök vízgyűjtőjének a része. Mindössze a Nagykároly-érmihályfalvi-síkság északkeleti része tartozik a Kraszna, valamint az Érhát déli oldala a Berettyó közvetlen vízgyűjtőjéhez (maga az Ér is a Berettyó mellékfolyója). Az Ér vízgyűjtőterülete 1437 km², ebből 44% Bihar, 56% pedig Szatmár megye területén található (*Enciclopedia Geografică a României* 1982, Posea 1997).

Az Ér az Érmellék „fő folyója”. A Szekeresi-erdőben ered (Alsószopor község, Szatmár megye), a Kraszna dombvidékén (ezt a részét Tasnádi-dombvidéknek is hívják). Néhány kilométerrel a forrás után, Újnemet falunál már el is éri a síkságot. Itt észak-északnyugat felé halad, majd Érkávnál délnyugati irányba fordul. Bihardiószeg alatt éri el az államhatárt, majd nem sokkal ezután már magyar területen (Pocsajnál) beömlik a Berettyóba. A valamikori több folyóággal, sok holtággal, vízfoltokkal és nagy kiterjedésű mocsárfoltokkal tarkított folyóvizet napjainkban 90 km hosszan gátak közé szorított csatornába kényszerítették. Az Ér fontosabb mellékfolyói: Kekéc (Szakácsi), Csaholy (Szántó), Tasnádi-patak a bal oldalon és a Vetésgát, Szalacsér, Bogad-ér és a Füzek a Mókával a jobb oldalon.

Már a 19. században felmerült az Érmellék területén a teljes vízrendezés terve. Ez a mocsarak lecsapolását és a területek mezőgazdasági művelésbe való vonását, továbbá egy komplex öntözőrendszer megvalósítását irányozta elő. Az eredeti tervnek csak kis része valósult meg. Megépítették a fő gyűjtőcsatornát, 91 km hosszúságban, valamint vésztárolókat Illéd, Érendréd, Vasad és Érsemjén közelében.

A lecsapolásnak a pozitívak mellett (árvízvédelem, kiterjedt mezőgazdasági területek művelésbe vonása) számos negatív hatása is jelentkezett. Ezek között bizonyos helyeken a talajvízszint drasztikus csökkenése, a területek kiszáradása, valamint a halászat, mint foglalkozás megszűnése említhető meg. A legdrámaibb azonban, természetesen, az érmelléki mocsárvilág és vele együtt a hagyományos növény- és állatvilág eltűnése volt (Kiss 2007). Napjainkban a vízelvezető csatornák feltöltődése, eliszaposodása (eltömődése) és helyenként az újra-mocsarasodás jelensége figyelhető meg. Végeredményben a természet megpróbálja újra meghódítani ezt a területet (Horváth 2006, Buka - Gyarmati – Papp é.n.).

A terület egyik kedvező adottsága a mélyben lévő termálvíz. 1000 m-es mélységben Érmihályfalva alatt a 70°C fokos geoizoterma halad át. Termálkutak működnek Nagykárolyban, Tasnádon, Érmihályfalván, Hegyközszentmiklóson, Krasznamihályfalván stb. (Gercsák 1989).

Érmellék, mint néprajzi táj

Az Érmellék elsősorban néprajzi tájegységként értelmezhető. Kialakulásához a középkorban az egységes etnikai szerkezet, a természeti környezetből fakadó életforma vezetett. Annak ellenére egységes övezetről beszélhetünk, hogy északi fele Közép-Szolnokhoz, a déli pedig Biharhoz tartozott. Mint néprajzi tájegység délen a Berettyó-vidékkel, keleten a Szilágysággal és Szatmárral, északon Károly környékével és a Nyírséggel, nyugaton pedig a Hajdúsággal érintkezik. Maga a tájegység területe egy 100 km hosszúságú és 20-30 km széles ívelt területsáv. A tájegység határait egy sor kisváros jelöli ki: Nagykároly – Tasnád – Margitta – Székelyhid – Létavértes – Érmihályfalva. (Benedek 1996) Ez utóbbit földrajzi helyzeténél fogva (valamint, mivel vonzáskörzete az Érmellék közepére terjed ki) az Érmellék „fővárosaként” emlegetik. A néprajzi táj-

egység pontos lehatárolását nehezítik a Nagykároly környéki sváb és román etnikumú falvak, melyek eredetileg részét képezték ugyan az érmelléki néprajzi tájegységnek, de népességük a 18. századi telepítéseket követően jórészt kicserélődött. A telepések bizonyos tekintetben alkalmazkodtak ugyan az Érmellékhez és a helyi magyar lakossághoz, de így is jelentős különbségek maradtak. Károly környékét, a sváb lakosság miatt önálló övezetnek is tekinthetjük.

Más a helyzet a nagyobb szórással bíró román falvak esetében. Ezeket vagy egy egységes néprajzi Érmellék részének tekintjük az esetleges különbségek ellenére is, vagy ezen a területen két párhuzamosan létező néprajzi tájról kell beszélnünk. A román lakosság az Érmellék szatmári részén számosabb. Fontos megemlíteni, hogy a magyar lakosság körében nagyon erős az Érmellék-tudat, sőt a partiumiságnak mint régiótudatnak is a legerősebb hátszaga itt található.

Az Érmellék jelentős kulturális erőforrásokkal is bír. Ilyen Érmindszent - Ady Endre, Szödemezer - Kölcsey Ferenc és Érsemjén - Kazinczy Ferenc szülőfaluja, olyan települések, amelyek a nemzeti zarándokhellyé válás potenciálját hordozzák. Számos középkori templom (legszebbek Ákoson, Albison stb.), várkastély (Nagykárolyban), kastély, múzeum és tájház (Nagykároly, Érmihályfalva, Gálospetri, Érkörtvélyes, Székelyhid stb.), számos udvarház, emlékház, valamint az Érmellék szimbóluma, a szalacsi négylyukú híd található a területén.

Érmellék, mint áruforgalmi és közigazgatási táj

Az Érmelléknek más arcai, illetve meghatározásai is ismertek. Jól ismert borvidékként is. Valaha ilyen tekintetben az egyik legfontosabb kistája volt a Kárpát-medencének. A valamikori hírnév mára már jócskán megkopott. A valamikori borvidék „emlékművei” a számos településen megtalálható pincesorok (gyönyörű, hangulatos példái láthatók Szalacson, Székelyhídon, Kiskerekiben, Értarcsán stb.).

Az Érmellék intenzív áruforgalmi övezetként is ismert volt. (Szilágyi 2007b) Áthaladt rajta a kelet-magyarországi vásárvonal (*Frisnyák* 1996), sőt ezt éppen Érmihályfalvánál metszette a Debrecent Erdéllyel összekötő kereskedelmi útvonal. Itt cserélődtek ki az alföld, a keleti dombvidék, a Szigethegység és Erdély termékei. (Kiss 2005) A vásárközpontok közötti élénk észak-déli irányú forgalom szintén áthaladt az Érmelléken. Megemlíthetők a két szomszédos kistérség (Érmellék, Nyírség) találkozásának a közvetlen gazdasági vonatkozásai: kicserélhetővé váltak a megtermelt javak, a halászat, a szőlészet, a gyümölcs- és zöldségtermesztés, valamint az állattenyésztés termékei.

Az Érmellék, mint közigazgatási egység Bihar vármegyében az 1876-os közigazgatási reformot megelőzően járásként létezett. Szinte az egész bihari Érmelléket magába foglalta, székhelye pedig Bihardiószeg volt. A szomszédos Közép-Szolnok vármegye északnyugati járása szintén az Érmellék nevet viselte.

A XX. század megtanított bennünket, hogy határovezetként is gondoljunk az Érmellékre. Évtizedeken keresztül szinte lehetetlen volt a kapcsolattartás a tájegység Magyarországon maradt részével, vagy éppen a korábbi vonzásközponttal, Debrecennel. A román hatalom szinte egyáltalán nem hajtott végre nagyobb befektetéseket a területen, így az romániai viszonylatban is elmaradottá vált, de legalább némileg konzerválódott a korábbi etnikai és vallási összetétel, és túlélhetett néhány néprajzi sajátosság. A kilencvenes években történt változásokkal, majd Románia uniós csatlakozásával újra átjárhatóvá vált a határ, a korábbi hátrány egyre inkább fejlődési esélyt jelent e terület számára. Megindult a nemzetközi áruforgalom és a jelenleg még jó részben tranzit jellegű turizmus. Ezek immár a fejlődés csiráit vetették el az Érmelléken is. Továbbra is dilemma marad azonban, hogy ez a fejlődés összeegyeztethető-e a néprajzi-táji sajátosságok megőrzésével, és hogy a jelenleg még létező Érmellék-tudat hosszú távon képes lesz-e túlélni a változásokat. Erre biztosítékot adhat egy megerősödő érmelléki magyar közösség, az örendelkezés, valamint az Érmelléknek területi-közigazgatási egységgé (kistérség, körzet) alakítása.

Érmellék jövőbeli státusza – fő célkitűzések

Az Érmelléket „lebegő” tájegységként képzelem el, mely közjogi értelemben Románia, funkcionálisan azonban Debrecen vonzáskörzetének részét képezi. Ennek érdekében az alábbi célkitűzések fogalmazhatóak meg:

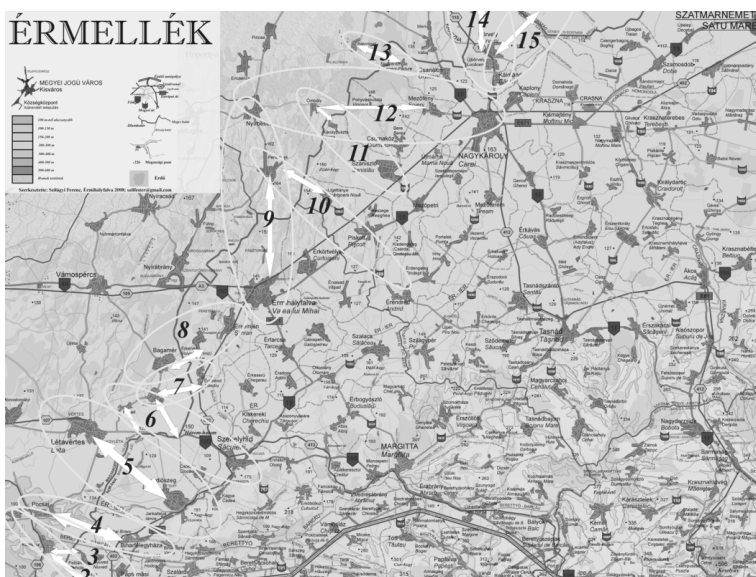
- A jelenlegi etnikai összetétel konzerválása és a magyar, mint a románnal egyenrangú hivatalos nyelv státuszának elismertetése.
- A helyi, magyar identitású cigány lakosság integrálása a társadalomba.
- A román lakosság érdekeltté tétele a magyar nyelv használatában. Közzolgálati feladatokat csak mindkét nyelv ismeretével lehetne ellátni.
- Helyi önrendelkezés megteremtése.
- Hagyományos, határon átvívelő vonzáskörzetek vissza- és a határt átszelő vonalas infrastruktúra helyreállítása.
- A korábban létező kulturális-társadalmi háló visszaállítása.
- Gazdasági felzárkóztatás – magyarországi tőke jelenléte – belső érdek megteremtése a magyar nyelvvel és kultúrával való közeledéshez, kapcsolaterősítéshez.
- A magyar lakosság komfortérzetének kialakítása - részesüljenek magyarországihoz hasonló (köz)szolgáltatásokban, az anyaországhoz hasonló életminőség váljon jellemzővé. Az ide érkező magyarországiak is a hazaiakhoz hasonló viszonyokat találjanak az Érmelléken, újra létezzen Debrecen-érmelléki kétlakosság.

Infrastrukturális kapcsolat visszaállítása

A trianoni döntést követően és a kommunizmus évtizedeiben minimális szintű volt az államhatár átjárhatósága, nagyhatárforgalom csak a két megyeszékhely (Nagyvárad és Szatmárnémeti) közelében, Ártánd-Bors, illetve Csengersima-Pete között létezett. A tulajdonképpeni Érmelléken csak két, 8 és 16 óra között nyitva tartó, kishatárforgalmú átkelő működött. A rendszerváltást követően ez a kapacitás növekedett ugyan, az érmihályfalvi, majd a Nagykároly melletti Csanáros-Vállaj határátkelőt is nagyhatárforgalmúvá bővítették, majd Székelyhíd-Létavértes között egy új átkelőt nyitottak meg. Legutóbb ehhez közvetlenül Bihardiószeg irányából is utat építettek, így Debrecen és Nagyvárad között jelenleg ez a legrövidebb közúti kapcsolat. A jelentős bővítések mellett, még további ideiglenes, évente csak néhány napig használható átkelőket is meg lehet említeni, mint a Bagamér és Érkenéz, illetve Ömböly és Szaniszló között. Az ezekhez vezető utak napjainkban nem rendelkeznek szilárd burkolattal. A jövőre nézve a Varratmentes Európa program⁵ ígéri valamennyi jelentős román-magyar határ menti, korábban lezárt közút helyreállítását. Közvetlenül az Érmellék közeléből Nagykeréki, Pocsaj, Ömböly, Kismarja, Bagamér, Ura és Tiborszállás vannak megemlítve, mint lehetséges magyarországi végpontok. Fontos kiemelni, hogy néhány településnél több, a jelenlegi határt átszelő út is létezett különböző települések irányába. Hosszú távon minden valamikori viszonylat helyrehozása szükséges, más-képpen nem érhető el a község szintű társadalmi kapcsolatok, hálózatok újraalakulása. Hangsúlyozni szeretném, hogy a valamikori országutak mellett a mezőgazdasági és erdészeti utakat is járhatóvá kell tenni, természetesen a célnak megfelelő szinten és az arra alkalmas járművek számára.

⁵ 1667/5 /2010. számú előterjesztés,

http://www.nemzetpolitika.gov.hu/index.php?action=print&news_id=1315



2. ábra: A rehabilitálásra szoruló határ menti utak (Szilágyi 2010)

A következő utak helyreállítása lenne a legsürgősebb (2. ábra):

1. Nagykereki-Nagyszántó: Mintegy 2300 méteres szakasz helyreállítása szükséges. Ez nem két, hanem négy települést (Nagykereki és Nagyzomlin a magyar, illetve Nagyszántó és Kisszántó a román oldalon, valamennyi túlnyomóan magyar népességgel), illetve 2300 embert érintene közvetlenül. Megépülésével alternatív útvonal jönne létre Debrecen és Nagyvárád viszonylatában. A rehabilitáció mellékhatásaként Nagykereki, Nagyzomlin, Gáborján és Hencida települések esetében Nagyvárád polarizációs ereje is felerősödne.
2. Kismarja-Bihar: A javarészt román oldalon fekvő ún. Marjai országút felújítását jelentené 11500 méter hosszúságban, mindössze 4000 m fekszik a magyar oldalon. A közvetlenül érintett települések Magyarországon Kismarja, Pocsaj és Esztár, míg román oldalon Bihar és Hegyközkovácsi, 6100, illetve 3900 túlnyomóan magyar lakossal. A viszonylag magas érintett népességszám mellett, itt is megemlíthető a Nagyvárád és Debrecen alternatív útvonal kialakításának lehetősége, illetve a Hegyköz népessége is innen juthatna át legegyszerűbben a határon (Hegyközcseré, Hegyközpályi, Szalárd, Szentjobb, Alsótótfalu, Hagymádfalva, Tataros községek lakossága stb.). A magyar oldal tekintetében, a három közvetlenül érintett község esetében Nagyvárád alternatív vonzásközpontként jelenhet meg.
3. Kismarja-Pelbárhida között: Egy 4200 méteres szakasz rehabilitációja szükséges, mely nagyjából azonos arányban fekszik a határ két oldalán. A magyar oldalon az előbb említett három falu lenne a kedvezményezett, a román oldalon viszont Pelbárhida, Nyüved, Kügypuszta és Paptamási, összesen 2000 lakossal, melyből a magyar anyanyelvűek 90%-ot, a románok (Pelbárhidán a lakosság felét teszik ki) 10%-ot jelentenek. Ennek az útnak régimúltba nyúló történelme van, a helyi lakosság Ezeréves Útnak nevezi. Paptamásiból folytatódik keleti irányba Jákóhodos és Szalárd felé, de ma ez is csak mezőgazdasági gépekkel járható. Amennyiben sikerülne ezt is felújítani, úgy a Hegyköz északi részének a forgalma is ide tevődne át.
4. Pocsaj és Biharfőlegyháza: 5800 méteres szakasz hiányzik, szimmetrikusan a határ két oldalán. A magyar oldalon Pocsaj és Esztár, a román oldalon pedig Biharfőlegyháza és a mellette lévő román település falu (Mihai Bravu), illetve Biharvajda és Hegyközszerimre lenne a közvetlen kedvezményezett. Ez magyar oldalon 4000, román oldalon pedig 3600 lakost érintene (ez utóbbi kétharmad részt magyar, egyharmad részt román anyanyelvű).

5. Bihardiószeg-Létavértes: A két település között egy 8000 méteres közvetlen út is létezik. Jelenleg is van kapcsolat közöttük, mégpedig a Nagyléta-Székelyhid útra rácsatlakozó bihardiószegi leágazás révén. A jelenlegi út ezt a variánszt részben kiváltja, de mintegy négy kilométerrel hosszabb a közvetlen útnál. Ez utóbbi felújítása lehetőséget teremtené a csereikerti leágazással való kiegészítés révén a Pocsaj-Bihardiószeg viszony újradefiniálására is. Ezek helyi jelentőségű változások, hiszen a jelenleg már létező út amúgy is lehetőséget teremt Debrecen vonzásközponti érvényesüléséhez, de az érintett települések magas lélekszáma miatt mindenképpen számolni kell ennek az alternatív viszonylatnak a helyreállításával is. Magyar oldalon Létavértes, Pocsaj és Esztár (10200 lakossal), román oldalon pedig Bihardiószeg, Jankafalva, Nagykágya és Csokaly lennének a kedvezményezettek (9000 lakossal, ebből 2000 román anyanyelvű).
6. Álmosd-határ, Kokad-határ: kizárólag a magyar oldalon található két régi út, melyek a Nagyléta-Székelyhid országútra csatlakoznak rá, és a Székelyhíddal való közvetlen kapcsolatot erősítenék. A kokadi hossza 3000, az álmosdié 5000 m. Magyar oldalon ez a két település lenne a közvetlen kedvezményezett, összesen 2400 lakossal, míg román oldalon elsősorban a 7500 lakosú Székelyhid venné hasznát. Debrecen vonzásközponti szerepét kevésbé erősítené, hiszen az a létező Debrecen-Létavértes-Székelyhid reláció révén már biztosított.
7. Álmosd-Érselénd között: Egy 5500 méteres szakasz hiányzik, bár ennek a viszonylatnak az aktualitását némileg csökkenti az a tény, hogy Érselénd maga sincs burkolt úttal bekapcsolva a romániai közúti vérkeringésbe. Egy további 3000 méteres szakasszal ebbe az útba Bagamér is beköthető, így a közvetlen haszonélvező magyar oldalon 4100, román oldalon pedig 1000 (háromnegyed részt magyar anyanyelvű) lakos lenne. Egy régi dűlőút átalakításával Érkeserű is érdekeltté tehető.
8. Bagamér-Érkenéz: Erre a 3500 méteres szakaszra úgy tűnik hamarosan támogatás érkezik mindkét kormány részéről. Ezzel visszaállna a két érmelléki kisváros, Érmihályfalva és Létavértes hagyományos kapcsolata. A közvetlen haszonélvezők magyar oldalon Bagamér (mely Trianon előtt az érmihályfalvi járás részét képezte; 2400 lakos), román oldalon pedig Érsemjén és Érkenéz (3100, 80% magyar anyanyelvű), de közvetett hatás még további 20000 főre terjedne ki Érmihályfalva, Álmosd és Létavértes révén.
9. Penészlek-Érmihályfava: A környék egyik legrégebbi múltú országútja. Ez kapcsolta össze Érmihályfalvát Szabolcs vármegyével, illetve a 19. századi járásközpontjával, Nyírbátorral. A 13000 méteres (nagyobb részt a román oldalon) hiányzó szakasz régi kapcsolatokat elevenítené fel, Érmihályfalva kiskereskedelmi vonzáskörébe kerülhetne újra Penészlek település, és újra kialakulna Érmihályfalva és Nyírbátor kapcsolata, de akár Nyíregyháza erőtere is érzékelhetővé válhatna az Érmelléken. A közvetlen haszonélvezők magyar oldalon Nyírbéltek és Penészlek (4000 lakos), román oldalon Érmihályfalva (10000 lakos) lenne.
10. Penészlek-Piskoltliget: 5000 méteres szakasz hiányzik, melynek megnyitása elsősorban a román oldalnak válna a hasznára. Magyar oldalon inkább csak Penészlek (1000), a határon túl viszont Piskoltliget telepes falu, továbbá Reszege és Piskolt települések (3200 lakos, 65% román), de közvetetten Érendréd, Szilágypér és Tasnádszántó, viszonylag elszigetelt községek előtt is megnyílna az átkelés lehetősége.
11. Ömböly-Karulypusztá (Szaniszló): határátkelő nyitását hivatalosan is kérték ezen a szakaszon. Mindössze egy 2000 méteres útszakasz hiányzik, bár igaz, hogy az út kifejezetten helyi jelentőségű lenne. Magyar oldalon Ömböly és Nyírbéltek (3500 fő), román oldalon pedig Szaniszló, Csomaköz, Bere és két telepes falu (Márna és Karulypusztá) lennének a haszonélvezők (5200 fő, 60% magyar). Amennyiben nem épülne meg a másik ömbölypusztai átkelőhely, úgy hatása kiterjedne Nyírlugos, Piricse és Encsencs, román oldalon pedig Nagykaroly, Fény és Mezőpetri településekre, így már kifejezetten regionális jelentőségűvé válna.
12. Ömböly-Fény: Nagy távolságot kellene áthidalnia (12000 m), de közvetlen kapcsolatot teremtené Nagykaroly (és Szatmárnémeti) irányából Nyíradonyon és Hajdúsámsonon keresztül

- tül Debrecenbe, így ez az érmihályfalvi átkelő alternatívája lenne. Viszonylag nagy befektetést igényel, de a közvetlenül érintett népesség száma is magas. Magyar oldalon néhány település (Ömböly, Nyírbétek, Nyírlugos, Encsencs, Piricse, legalábbis részben, Nagykároly kiskereskedelmi vonzáskörébe kerülne (10300 lakos), de a román oldalon is népes területet érintene közvetlenül Fény és Nagykároly révén 25000 lakos (65% magyar).
13. Bátorliget-Nagyerdő (Urziceni-Pădure): talán ez a határszakasz legkisebb prioritású visszaállítható útvonala (5000 m), mely két kis jelentőségű zsákfalut kapcsolna össze. Együttes lakosságuk is csak 1000 fő.
 14. Börvely-Tiborszállás: A magyar oldalon szinte a határig megvan a régi út, csak mintegy 1000 méteres szakaszt kellene helyrehozni, míg a román oldalon mind a 4900 méter hiányzik. Az útnak nem csak a két szomszédos község esetében van jelentősége, de Nagykároly, illetve Nagyecséd és Mátészalka között alternatív útvonalként is működhet. Közvetlen jelentősége magyar oldalon inkább csak Tiborszállásra nézve (1100 fő), román oldalon viszont Börvely és Kálmánd községekre, illetve Újbörvely (Lucăceni) telepés falura lenne (5000; 75% magyar) hatással.
 15. Börvely-Ura: A 9000 méteres út másoktól eltérően elég jó állapotban maradt fenn, persze nincs szilárd burkolata. Nagykároly és Csenger viszonylatában van jelentősége. Közvetlenül Börvely, Újbörvely és Kálmánd (5000, 75% magyar), illetve Tyukod, Ura, Csengerújfalu (3800) esetében jelentene előrelépést.

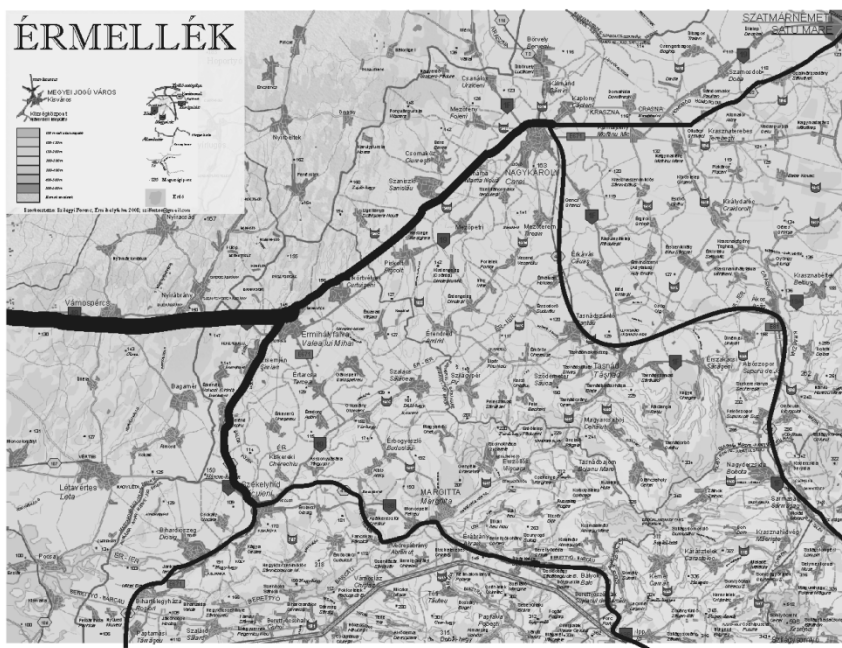
Vasúti kapcsolat kifejezetten az Érmellék esetében nem szűnt meg, annak déli peremén a lezárt nagykeréki-biharpüspöki szakaszt (Mujacsics, 2004) lehetne megemlíteni. A Nagyváradi-Debrecen metropoliszterv keretében felmerült a 9 km-es szakasz újjáépítésének a terve és a két nagyváros közötti közvetlen összeköttetés megteremtése. A teljes táv 70 km lenne. Jelenleg a közvetlen vasúti kapcsolat a Nyírábrány-Érmihályfalva vonalon zajlik, ahol napi egy vonatpár közlekedik⁶.

Napjainkban a tömegközlekedést a határ két oldala között egyedül az Érmihályfalva-Nyírábrány közötti nemzetközi vasúti forgalom biztosítja, de korántsem kielégítő módon (lásd. Szatmári 2007). Ez a legnagyobb kerékkötője jelenleg Debrecen, mint vonzásközpont megerősödésének. Debrecen és Nyírábrány között naponta, 5 és 22 óra között, 10 vonatpár közlekedik⁷ – rendszerint kétóránként. Közülük három járat halad át a határon Érmihályfalvára, ebből egyiknek ez a végállomása, egy másik Nagyváradi, a harmadik pedig Szatmárnémeti és Nagybánya irányába teremt kapcsolatot. A legfőbb problémát az jelenti, hogy míg a magyarországi 40 km-es szakaszon 2 €-s áron utazhatunk, és Romániában is hasonló ár/távolság értékkel találkozunk, addig az Érmihályfalva-Nyírábrány közötti 7 km-es szakaszon 7 €-s átlépőt kell fizetnünk. Ennek egyenes következménye, hogy a határon a szerelvények üresen haladnak át, a romániai utasok megszervezik gépkocsival az utazásukat Nyírábrányig, és csak ott váltanak menetjegyet. Az átlépő miatt nem hogy extraprofithoz nem jut a vasúttársaság, de egyenesen veszteséget termel.

A 105-ös vonalon (Debrecen-Nyírábrány - hossza 39 km) közlekedő 10 vonatpár tehát két jelentős település (Vámpércs, Nyírábrány) kapcsolattartását biztosítja a megyeszékhellyel. Ezeknek együttesen 9500 lakosuk van. Ha az átlépőt eltörölnék, és a távolságarányos menetdíjat alkalmaznák, akkor az útvonal mindössze 7 km-es, Érmihályfalvára történő meghosszabbításával újabb 10300 fővel növelnék a potenciális utasok számát, nem számítva a városka közvetlen vonzáskörében élő további 10000 főt. A nagyobb távolságról érkező járatok szintén valós forgalmat bonyolíthatnának le, akár új járatok is indíthatók például Szilágy megye irányába (akár a Szilágysomlyó-Székelhyid-Érmihályfalva; akár a Zilah-Nagykároly-Érmihályfalva útvonalon), így a vonzáskörzet megerősödése mellett, Debrecen nemzetközi tranzitpályaudvarra is válhatna (3. ábra).

⁶ <http://elvira.mav-start.hu/elvira.dll/xsl2/vt?v=13924&d=11.10.02&language=1&ed=4E85DC9F>

⁷ <http://elvira.mav-start.hu/elvira.dll/xsl2/uf>



3. ábra: A Debrecen irányú vasúti közlekedés lehetséges útvonala (Szilágyi 2010)
Possible railway routes to Debrecen

Az autóbuszok esetében sajnos még nem-megfelelő működésről sem számolhatunk be. A 90-es években volt ugyan egy próbálkozás egy Debrecen-Érmihályfalva állandó buszjárat indítására, de az akkori körülmények között ez nem működhetett. Románia schengeni csatlakozásával az eddigi állapotokon változtatni lehet. Nehezen érthető, hogy miként lehetséges az, hogy az érmelléki kisvárosokat állandó járatok kapcsolják Nagybányához, Szatmárnémetihez, Aradhoz, Nagyváradhoz, Máramarosszigethez, a 40-50 km-re lévő Debrecenhez vagy a valamivel távolabbi Nyíregyházához pedig egy sem. A legegyszerűbb megoldás a létező magyarországi Volán társaságok járatainak a térbeli meghosszabbítása lenne. Példaképpen a Debrecen-Nyírábrány útvonalon naponta 9 buszpár közlekedik⁸, közülük háromnak Penészlek, hatnak Fülöp, a végpontja. A penészleki járatok 12500, a fülöpiek 11500, a nyírábrányiak pedig 9500 potenciális utast szolgálnak ki. Ha mondjuk három Nyírábrányig közlekedő járatot Érsemjén érintésével Érmihályfalváig üzemeltetnék, ami 10 km-es távolságnövekedéssel járna, a potenciális utasok száma 23500 főre ugrana. Ha rátekintünk a Hajdú-Volán helyközi járatainak térképére, azt tapasztaljuk, hogy járataik minden irányban átlépik a megyehatárt, a közeli kisvárosokat és a szomszédos megyeszékhelyeket is összekapcsolják Debrecennel. Az államhatár ellenben, ebben az esetben is, afféle idegen közegként, „tengerpartként” van kezelve. Érmihályfalván keresztül Margittát, Nagykárolyt, sőt Szatmárnémetit is közvetlen járatokkal lehetne Debrecenhez kötni, de a Debrecen és Létavértes közötti 29 buszpár némelyike is eljuthatna Székelyhíd, Bihardiószeg és Nagyvárad potenciális végállomásokig. Összességében minimális befektetéssel Debrecen kelet felé nyithatna, mintegy 400-500000 potenciális utas felé.

⁸ http://ujmenetrend.cdata.hu/uj_menetrend/volan/talalatok.php#idopont

Magyar gazdasági befektetések

Érmellék nem számít a gazdaságilag kiemelkedő teljesítményű romániai határvidékek közé, ellenkezőleg kelmaradott agrárvidék. Csak a kisvárosok rendelkeznek jelentősebb ipari létesítménnyel; a kisvárosokba koncentrálódik a térség kereskedelme is, melyben a szomszédos magyar megyék lakossága is részt vesz a vásárlói oldalon. Elsősorban a vásárnapok alkalmával tömegesen érkeznek magyarországi vendégek, akik az olcsó őstermelői árukat szerzik be, gyakran élelmiszerek megvásárlásával és tankolással kötik egybe ezeket az alkalmakat. Romániában piacvezető Petrom (OMV csoport) érmihályfalvi alkalmazottainak tájékoztatása szerint, klienseiknek mintegy 50%-a magyar rendszámú autóval érkezik, az eladott benzinmennyiség tekintetében pedig már 75% körüli a magyarországi vásárlók részesedése, akik üres tankkal érkeznek, és legtöbbször teli tankkal távoznak, míg a helyiek inkább csak „rátankolnak” az autóban lévő benzin-szintre. Érdekes, hogy Nagyvárad és Nagyvárad között, 100 km-es távolságon egyetlen MOL kút sem üzemel, annak ellenére, hogy ez a terület a magyarországi (bevásárló és benzin) turizmus egyik cél- és tranzitterülete. Nyilvánvalóan Magyarország és a MOL azáltal pénzt veszít, hogy a határvidéken élők átjárnak tankolni, mégsem tesznek azért, hogy ezt a veszteséget minimalizálják. Ezt az érmelléki kisvárosokban (pl. Érmihályfalva, Székelyhid, Margitta) megnyitandó kutakkal lehetne elérni, a romániai viszonyok között olcsóbban szolgálhatnák ki a hazai klienseiket, akik valószínűleg szívesebben maradnának a jól ismert brandnél, mint, hogy idegenül hangzó és ki nem próbált cégeknél tankoljanak. Ezáltal profitot menthetnének, miközben magyar befektetést hajtának végre.

Ami az egyéb magyar befektetéseket illeti, jelenleg kis létszámú a magyar vagy részben magyar tőkével működő cégek munkaerő-állománya. Becslésem szerint az Érmellék tágabb környékén nem éri el az 1000 főt. Ahhoz, hogy Magyarország tekintélye és befolyása a térségben növekedhessen, az Érmellék szintjén mintegy 5-6000 magyar tőkével létrehozott új munkahelyet kellene teremteni. Elsősorban nem az érmihályfalvi ARA cipőgyárhoz (3000 munkás) hasonló monstrokra van szükség. A kis, átlagosan 300-350 családból álló településeken, ahol ma még csak a föld nyújt megélhetést, 30-40 fős kisüzemek is komoly szerepet játszhatnak. A kisvárosokban már néhány száz fős üzemegységeknek is lenne keresnivalója, mint a debreceni orvosi műszergyár érmihályfalvi üzemegysége. Az ilyen vállalatok már pusztán létükkel is fékezik egy-egy település népességszökkenését, a magyarság asszimilációját, nem beszélve arról, hogy nincsenek nyelvi nehézségek, a magyarországi vezetők közvetlenül irányíthatják a munkát, a munkásokat egyszerűbb betanítani. Eközben a romániai minimálbér mindössze 40000 forintnak felel meg, ennél egy kicsivel többért pedig már tömegesen lehet alkalmas munkaerőt találni. A befektetéseket olyan módon lehet végrehajtani, hogy megélhetési kapaszkodót nyújtsanak a helyi magyarságnak és eközben jelentős profitot termeljenek. A közepes méretű cégeknek a magas profitjuk révén már szociális szolgáltatás nyújtására is képessé kell válniuk. Pl. egy magyar nyelvű üzemi óvoda beindítása megerősítheti az alkalmazottak identitását, a vegyes házasságokból származó gyerekeket magyar pályára állíthatja és ezzel asszimilációcsökkentő hatása lehet. A magyar tőke megjelenése – más helyszínekhez hasonlóan – a legfőbb magyar pénzintézet, az OTP felbuklásával lenne összekapcsolható. Bár Románia más megyéihez hasonlóan, Biharban is működnek OTP kirendeltségek, az Érmellékre csak román, olasz és francia érdekeltségű bankok érkeztek. A bevásárló turizmus is támogatná a magyar bank jelenlétét a kisvárosokban, a magyarországiak is otthonosabban mozognának a területen. Így a MOL vagy éppen az OTP jelenlétéből fakadó előnyök nem csak a helyi lakosságot érintenék.

„Magyar komfortérzet” megteremtése

Mit is takar a komfortérzet fogalma? Anélkül teremthet „magyarországszerű” életmódot, életminőséget az Érmelléken, hogy közjogi értelemben határmódosítás történne. A célcsoportot, vagyis akik ennek a komfortérzetnek a haszonélvezői lennének, egyrészt a helyi lakosok, másrésztől pedig az ide érkező magyarországi turisták, és a távolabbi jövőben a kétlaki debreceniek, hajdúságiak alkotnák. Az egyik fő kitörési pont az Érmellék jövőjét illetően a borvidék rehabilitációja lehet. A középkori-újkor neves érmelléki borvidék a tájegység és Debrecen szimbiózisából keletkezett. Itt voltak a szőlők és a pincészetek, de a szőlősgazdák jelentős hányada civis polgár volt. Közülük számosan folytattak kétlaki életet, és házat tartottak fenn valamely érmelléki településen, Szalacson, Székelyhídon vagy éppen Bihardiószezen. Természetesen az Érmelléken mind a mai napig nosztalgiaiával gondolnak vissza erre az időre, és reményeink szerint a jövőben újra lesznek debreceni szőlősgazdák ezekben a falvakban. Az első fecskék már meg is érkeztek. Ilyen magyarországi civil kezdeményezésre született meg az Érmelléki Borút terve is⁹. Ez a terv a borászatot a falusi vendéglátással kapcsolja össze. A koncepció szorosan összefügg a jelenleg is zajló néprajzi értékmentéssel is (Gálospetri, Szalacs, Érkörtvélyes stb.), melynek keretében helyi civil kezdeményezéssel tájházakat hoztak létre.

Melyek azok a tényezők, amelyek biztosíthatják ezt a komfortérzetet? Természetesen a magyar nyelv teljes körű használata a mindennapokban. Ami a közszolgáltatásokat illeti, nem csak arról van szó, hogy a magyarországihoz hasonlóak legyenek, de ahol az lehetséges, ott a közszolgáltatásokat közösen kellene megszervezni. Gondolok például a sürgősségi betegellátásra. Komolyabb baleset vagy megbetegedés esetén jelenleg Nagyvárad vagy Szatmárnémeti fogadja a pácienseket, Margitta és Nagykároly kiegészítő szerepet játszik. Az Érmellék középső részén egyszerűen elérhetőségi okokból ésszerű lenne a debreceni kórházak közelségét kihasználni. Érmihályfalváról és környékéről Debrecen 30 perccel rövidebb idő alatt érhető el, mint a két romániai megyeszékhely. Továbbmenve, magyarországi postai szolgáltatások, vezetékes telefonhálózat, a terület magyar mobilhálózatokkal való közvetlen lefedése, magyarországi kábel- és internet-szolgáltatás, sőt akár áramszolgáltatás, vagy közös, mindkét országra kiterjedő ivóvíz- és csatornahálózat is elképzelhető közép- és hosszútávon. Hogy egy példával éljek, a mobilhálózatok esetében vagy európai szinten el kellene törölni a roaming díjakat, vagy legalább azonos szolgáltatók romániai és magyarországi leányvállalatai között (pl. Vodafone) lehetne azt kiküszöbölni. Azt is elképzelhetőnek tartom, hogy anélkül, hogy egymás területén kereskedelmi és reklámtevékenységet folytatnának, romániai szolgáltatóknak közvetlen lefedettséget biztosítanának a magyar autópályák mentén, Budapesten, a határvidéken stb. és kölcsönösségi alapon magyar GSM lefedettség jönne létre a nagyobb városokban, Székelyföldön, a határvidéken. Csak ezen a módon szűnhetne meg az jelenleg is fennálló áldatlan (és diszkriminatív) állapot, hogy a határvidéken a szomszédos települések lakosai csak nagy anyagi ráfordítással tarthatják a kapcsolatot a tőlük néhány kilométerre élő rokonaikkal, ismerőseikkel, üzlettársaikkal. Pozitív példaként megemlíthető az elektronikus médiák elérhetőségének határon átnyúló jellege, mely az egyik legfontosabb kapocs a külhoni magyarság számára az anyaországgal való kapcsolattartásban. A kommunikációs eszközök fajtáitól függetlenül a közösségformálás és értékközvetítés terén meghatározó jelentőségű a média (Horga 2004), különösen a határvidékeken, a kulturális interferenciák területein határozza meg a szomszédos népek egymásról kialakított képét.

Végző célként az olyan mérvű összeolvadást kell zászlóra tűznünk, hogy a hétköznapi életben szinte egyáltalán ne lehessen különbséget tenni a határ két oldalán a magyar lét minősége között. Ilyen feltételek mellett csak idő kérdése, hogy visszaálljon a Trianon előtti egységes magyar társadalmi-kulturális háló. Ebben nagy szerepe lehet azoknak a kezdeményezéseknek, közös ünnepeknek, melyek a határ két oldalán élő lakosok találkozását és ismerkedését szolgálják, mint az évente megrendezett határrendevű Érsemjén és Bagamér között, a nyúzóvölgyi csata

⁹ www.ermellek.eu

Bihardiószeg és Létavértes között, a nagyobb falu- és városnapok (Érmihályfalva – Nyíló Akác, Októberi Szíp Napok; Székelyhídi Napok, Érmelléki Ősz, Nyírábrányi Napok stb.).

A határon átnyúló magyar-magyar kapcsolatok problémái és veszélyei az Érmelléken

Egy Debrecen vonzásközpont árnyékában kialakuló érmelléki téregység hordoz néhány veszélyt magában. Az egyik ilyen, hogy maga a határ légiesül ugyan, de teljesen el nem tűnik. Az Érmellék spontán módon nem integrálódik majd teljesen Debrecen vonzáskörzetébe, hanem annak egy különálló, „kettes számú” hinterlandjává válik. Nagy kérdés, hogy hogyan oldható meg, hogy a két vonzáskörzet egybeolvadhasson, és a határon átnyúló kapcsolat ne csak az Érmellék és Debrecen között alakuljon ki, de az Érmellék és Hajdú-Bihar között is. A valamikor itt fennálló infrastrukturális kapcsolatok és elsősorban a közlekedési pályák ugyan visszaállíthatóak, de a települések közötti kapcsolatokból eltűntek a valamikor létező erős társadalmi kötődések. Semmilyen meghatározó társadalmi, rokonsági kötelék nem kapcsolja ma már össze a szomszédos településeket, míg ezek újra kialakulnak, mondjuk Érmihályfalva és Nyírábrány között, hosszú időnek kell majd eltelnie.

Egy másik jelentős kérdés, hogy a Debrecen-Érmellék kapcsolat nem lesz-e egyoldalú. Debrecen mindenképpen hatni fog az Érmellékre, de lesz-e ebben kölcsönösség. Ez magának az irányító központnak is az érdeke lenne, hiszen kimondatlanul is státuszharca megy végbe a két szomszédos nagyváros, Debrecen és Nagyvárad között, bár az együttműködésnek és a közös metropoliszövezet építésének a szándéka is kézzelfogható (Nagy E. 2004). Az Érmellék Debrecenhez, míg a bihari tájegység Nagyváradhoz történő „átcsatlakozásával” változhatnak az erőviszonyok. A két tájegység kicserélődése nem jelentene szimmetrikus változást, mivel az Érmelléken a váltás minden szegmensében bekövetkezhet, míg Dél-Bihar esetében ez, jelentős számú román kisebbség híján, kulturálisan talán nem fog bekövetkezni, így ez a vidék legfeljebb Debrecen-Nagyvárad közös vonzáskörzete lesz. Persze az Érmellék esetében sem lehet majd határozott határt meghúzni, a déli részén Nagyvárad továbbra is jelentős központ marad, a Hegyköz pedig egyértelműen ennek a vonzásköréhez tartozik majd.

A veszélyek között említhető, hogy már jelenleg is megindult a debreceni középiskolák elszívó hatása. Ezzel jelentős mértékben romlanak a határ menti kisvárosok (nem csak a román oldalon lévők) középszintű intézményeinek túlélési esélyei. A Debreceni Egyetem közelsége már serkentően hat az érmelléki társadalomra. Az, a Partiumi Keresztény Egyetemmel együtt, felénk fordítja figyelmét, jelentős segítséget nyújtva a jövő tervezésében, olyan kutatások révén, amilyenek 2006 és 2009 között folytak az Érmelléken és a Hegyközben. Sajnos itt is figyelniünk kell arra a tényre, hogy a Debreceni Egyetemen diplomázóknak csak kis hányada tér vissza a szülőföldjére, s ugyanez jellemző a gimnáziumokban és szakközépiskolákban tanuló határon túliakra is (Teperics 2004), ez ügyben további intézkedések (támogatások, ösztöndíjak, programok) szükségesek.

Irodalomjegyzék

Beluszky Pál (2003): Magyarország településhálózatának átalakulása 1848-2000 között. In: Süli-Zakar I. (szerk.): *A terület- és településfejlesztés alapjai*, Dialóg-Campus Kiadó, Budapest-Pécs pp.47.-87.

Beluszky Pál (2003): *Magyarország településföldrajza*, Dialóg-Campus, Budapest-Pécs.

Benedek Zoltán (1996): *Érmellék*, Helios Kiadó, Orosháza.

- Berindei, Ignatie / Pop, Grigor P. / Posea, Aurora / Mahara, Gheorghe (1977): Cimpia Crisurilor. Crisul Repede. Tara Beiusului: Cercetari in geografia Romaniei, *Editura Stiintifica si Enciclopedica*, Bucuresti.
- Bujdosó Zoltán (2003): A vonzáskörzet vizsgálatok elmélete a nemzetközi és hazai szakirodalomban, In: Süli-Zakar I. (szerk.): *Társadalomföldrajz-Területfejlesztés*, Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen pp.147.-170.
- Buka László – Gyarmathy István – Papp László: *A Dél-Nyírségi erdőpuszták természeti és kultúrtörténeti értékei*. <http://web.axelero.hu/nyirsegbihar/te.htm>
- Csüllög Gábor (2004): Térszerkezeti jellemzők szerepe a határmenti kapcsolatok alakításában, In: Süli-Zakar István (szerk.): *Határon átnyúló kapcsolatok, humán erőforrások*, Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen pp.155.-161.
- Csüllög Gábor (2007): A Tiszántúl a Kárpát-medence 10-17. századi regionális tagolódásában, *Studia Geographica*, Nr. 18, Institutum Geographiae Universitatis Debreceniensis, Debrecen.
- Enciclopedia Geografică a României (1982): *Editura Enciclopedică și Științifică*, București.
- Frisnyák Sándor (1996): Magyarország kultúrgeográfiai korszakai. In.: Frisnyák S. (szerk.): *A Kárpát-medence történeti földrajza*. Nyíregyháza, pp. 121-142.
- Gercsák Gábor (1989): *Magyarország nemzeti atlasza*, Kartográfiai Vállalat, Budapest.
- Grigor P. Pop (2005): Dealurile de Vest și Câmpia de Vest; Editura Universității din Oradea.
- Horga Ioan (2004): A média szerepe a határon átnyúló kapcsolatok fejlesztésében. In: Süli-Zakar István (szerk.): *Határon átnyúló kapcsolatok, humán erőforrások*, Kossuth Egyetemi kiadó, Debrecen, pp.19.-23.
- Horváth Sándor (2005): Studiul florei și vegetației în subbazinul hidrografic a văii Ierului, Lucrare de Disertație, Universitatea Oradea.
- Kiss Imre (2005): Gazdasági élet, In: *Érmihályfalva – Barangolás múltban és jelenben*, Érmihályfalva.
- Kiss Imre (2007): Modificări antropice în peisajul zonei centrale a Câmpiei Ierului, In: *Geographica*, Anul II. Nr.: 1, Editura Universității din Oradea, 2007.
- Kocsis Károly – Kocsisné Hódosi Eszter (1992): *Magyarok a határainkon túl a Kárpát-medencében*. Tankönyvkiadó, Budapest (2. kiadás).
- Mujacsics Levente (2004): A trianoni békeszerződés hatásai a közlekedésre Bihar vármegyében, In: Süli-Zakar István (szerk.): *Határon átnyúló kapcsolatok, humán erőforrások*, Kossuth Egyetemi kiadó, Debrecen pp. 244.-249.
- Nagy Egon (2004): Nagyvárad szerepe a határmenti interregionális együttműködésben In: Süli-Zakar István (szerk.): *Határon átnyúló kapcsolatok, humán erőforrások*, Kossuth Egyetemi kiadó, Debrecen, pp. 109.-114.
- Pénzes János (2007): Urban gravity centre sin the north great plain region, In: Horga I. – Süli Zakar I. (szerk.): *Challenges and perspectives int he Regional and Euroregional Issues int he New Europe* pp. 25.-36.
- Posea Gr. (1997): Câmpia de Vest, *Câmpia de Vest a României*, Edit. Fundației "România de Măine", București.
- Süli Zakar István (2003): A határ menti területek (külső perifériák) fejlesztésének kérdései, In: Süli-Zakar I. (szerk.): *A terület- és településfejlesztés alapjai*, Dialóg-Campus Kiadó, Budapest-Pécs, pp. 233.-270.

- Süli-Zakar István, Csomós György (2004): Nagyvárosaink a földrajzi térben, In: Süli-Zakar István (szerk.): *Határon átnyúló kapcsolatok, humán erőforrások*, Kossuth Egyetemi kiadó, Debrecen pp. 257.-262.
- Süli-Zakar István, Csüllög Gábor (2003): A regionalizmus történelmi előzményei Magyarországon, In: Süli-Zakar I. (szerk.): *A terület- és településfejlesztés alapjai*, Dialóg-Campus Kiadó, Budapest-Pécs, pp. 17.-46.
- Szatmári Magdolna (2007): Debrecen és Nagyvárad elérhetősége, In: Süli-Zakar I. (szerk.): *Tanár úrnak tisztelettel*, Kossuth Egyetemi kiadó, Debrecen, pp. 141-148.
- Szilágyi Ferenc (2007a): a Partium közigazgatási földrajza, *Studia Geographica* Nr.: 17, Debrecen
- Szilágyi Ferenc (2007b): Érmihályfalva változó geostratégiai helyzete 1811-1944 között; pp: 307-314 In: Süli-Zakar István (szerk.): *A határok és a határon átnyúló (CBC) kapcsolatok*, Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, pp. 307.-314.
- Szilágyi Ferenc (2008): Érmellék, In: *Érmelléki Kalauz 2.*, Szerk: Ekéné Zamárdi Ilona, Hatvani István Szakkollégium, Debrecen.
- Szilágyi Ferenc (2007): *Partiumi közigazgatási változások az ezredforduló után*; In: Tanár Úrnak Tisztelettel – 56 tanulmány Dr. Korompai Gábor 70. születésnapjára, Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, pp. 307.-316.
- Szilágyi Ferenc (2010): Az új román területi közigazgatás lehetséges elvi alapjai, In: *Magyar kisebbség* 2010/3-4, Kolozsvár pp. 225.-246.
- Szilágyi Ferenc (2010): *Érmellék térkép*, Partium Kiadó, Nagyvárad.
- Teperics Károly (2004): Külföldi állampolgárok a magyar általános iskolai oktatásban. In: Süli-Zakar István (szerk.): *Határon átnyúló kapcsolatok, humán erőforrások*, Kossuth Egyetemi kiadó, Debrecen, pp. 24.-31.
- Vofkori László (1996): *Erdély közigazgatási és etnikai földrajza*, Balaton Akadémia, Vörösbény.
- http://ro.wikipedia.org/wiki/F%C8%99ier:TransylvaniaEthnography_ro.png
- www.ermellek.eu
- http://ujmenetrend.cdata.hu/uj_menetrend/volan/talalatok.php#idopont
- <http://elvira.mav-start.hu/elvira.dll/xsl2/vt?v=13924&d=11.10.02&language=1&ed=4E85DC9F>
- <http://elvira.mav-start.hu/elvira.dll/xsl2/uf>
- http://www.nemzetpolitika.gov.hu/index.php?action=print&news_id=1315